

Ἐδῶ Γιάννης κερνά καὶ Γιάννης πίνει. Μιὰ ἐφημερίδα, ἢ «Ἀκρόπολις», σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς μεγάλες τῆς ἀστραφτερές στιγμῆς ὀρθοφροσύνης ἔγραφε τὶς προάλλες, ἴσα ἴσα γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κηρύγματα : «Ὅλα κατὰ τὴν αὐτὴν κλασσικὴν μέθοδον τοῦ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὀμιλῶμεν εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον, τοῦ νὰ στομφολογῶμεν, τοῦ νὰ μὴν ἐννοούμεθα ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τοῦ νὰ ζητωκραυγάζωμεν ὅπως τὰ πρόβατα φωνάζουν ὅλα μαζί μπε! μπε!» Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπαναστατῶν μας εἶναι, νομίζεις, γιὰ νὰ κάνουνε μονάχα φιγούρα γραμματισμένων καὶ γιὰ νὰ πάρουνε καλοὺς βαθμοὺς σὲ μαθητικὰ γυμνάσια τῆς λεγόμενης καλλιπείας. Καμιά φροντίδα καὶ κανένας σεβασμὸς πρὸς τὸ μεγάλο τὸ μυστήριον τῆς ἀπὸ τὸ διαβασμένο, ποὺ πρέπει τὴν καρδιά του καὶ αὐτοῦ νὰ συγκινήσουν, ἴσα μὲ τὸν τελευταῖο ἀγράμματο, ποὺ ἀνάγκη νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, ἴσα ἴσα, ἐκείνου νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, τί τρέχει. Ὁ ἰδεώδικος ἀναγνώστης, ὁ ἰδεώδικος ἀκροατὴς τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ρήτορα, μάλιστα τοῦ ρήτορα καὶ τοῦ συγγραφέα τοῦ ἐπαναστάτη, θεέ μου! ποῖός ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ὁ ἀγράμματος; Γιατὶ ὁ γραμματισμένος πάντα θὰ νοιώσῃ τὰ λαϊκά. Μὰ πῶς θὰ νοιώσῃ ὁ ἀγράμματος τὰ μανταρινικά; Ἀπὸ τὸ 21, καὶ πῶς μπροστά, σὰν πάντα, ἢ Ἑλλάδα δασκαλοκρατεῖται. Πίσω ἀπὸ πολλὰ κηρύγματα κ' ἔγραφα καὶ γράμματα καπεταναίων κρύβεται τὸ κοντύλι τὸ ψευτοκλασσικὸ τοῦ δάσκαλου. Μὰ εἶναι κάποια ὥρα παραδειγματικὰ παραστρατίσματα τοῦ κανόνα μὲ κάποιες προσπάθειες λευτερωμοῦ ἀπὸ τὴν δασκαλικὴν γλωσσοροτυνὰ. Διαβάστε τὴν προκήρυξη τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη. Διαβάστε τοὺς λόγους τοῦ Σπυρίδωνα Τρικούπη. Καὶ πάρτε παράδειγμα ἀπὸ κεῖ, ἀνίσως καὶ ἀπὸ μᾶς δὲ θέλετε τίποτε νὰ κούσετε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Καλλιτεχνικὴ ἐκδοσὴ τοῦ «Σεράπιον» τῆς Ἀλεξάνδρειας, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέα. Πουλιέται σὶὰ γραφεῖα τοῦ «Σεράπιον» (Revue «Serapion», Alexandrie — Egypte) φρ. 5. Γιὰ τοὺς συνδρομητάδες τοῦ «Σεράπιον» καὶ τοῦ «Νουμά» φρ. 3.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ἦταν προσκύνημα ἡ Σαμοθράκη γιὰ τοὺς Πελασγοὺς, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρωμαίους· λαὸς προσκυνητάδες μαζεύονταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ τῶν Μεγάλων Θεῶν ἡ θρησκεία ἔσθυσε καὶ μόνο ἡ θύμησή τους σὰν ἄρωμα περασμένο ἀπομένει, πλεούμενο ἀργοπορινὰ στὸ νησιώτικον ἀέρα. Μὰ ὅπως οἱ πέτρες καὶ τὰ χορτάρια τῶν βουνῶν μιλοῦν μονάχα σὲ κείνους ποὺ ξέρουν, ἔτσι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Παλιόπολης. Σὲ κάποια βιβλία φυλάγονται κρυσταλλωμένα παλιὰ παραμῦθια ποὺ τὰ διαβάζουν ἀκόμα μερικαί.

Ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη στὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου φαίνεται ποὺ ξεπροβάλλει ἀπὸ τὴ θάλασσα μέσα στὸ φῶς, μιὰ μυτερὴ πανύψηλη κορυφή, ὁ Ἄθως. Ἐγινε προσκύνημα μιᾶς ἄλλης θρησκείας. Στὰ ἱερά τῆς Σαμοθράκης πηγαινὲν νὰ προσκυνήσουν μικροὶ καὶ μεγάλοι. Μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαινὲν ἔπειτα στὸ ἄλλο προσκύνημα, στὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ τὰ πολλὰ μοναστήρια. Στρατηγοὶ καὶ βασιλιάδες προσκυνοῦσαν στὴ Σαμοθράκη. Πρίγκηπες γίνονταν μοναχοὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ λάτρευαν τὸν Καθεῖρους καὶ ἔκαναν τὰ μυστήρια, οἱ ἴδιοι πιστεύουν καὶ προσκυνοῦν τώρα τὸ Χριστὸ ποὺ ἡ θρησκεία του στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔφκισσε τὰ μοναστήρια.

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει ὅπως ὅπως νὰ γλυτόνουν πάντα, εἴτε μοναχοὶ τοὺς εἴτε μὲ θεῶν βοήθεια. Ποιοὶ θεοὶ θὰ τοὺς γλυτώσουν εἶναι ἀδιάφορο. Ἄν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ χάσουν τὴ σωτήρια μαγικὴ δυνάμη τους, καινούριοι πρέπει νὰ βρεθοῦν νὰ λυτρώσουν τοὺς ἀνθρώπους.

Ἄγνωστοι κατάντησαν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς Σαμοθρακίτες ποὺ τοὺς λάτρευαν ἄλλοτε. Ἐτυχε μιὰ μέρα νὰ μπῆ σὲ μιὰ σπηλιά καὶ νὰ κυτᾶξαι στὸ βάθος ἑνὸς Σαμοθρακίτη· καὶ βλέπει κούκλες πολλὰς ποὺ στέκονταν στὴν ἀράδα. Τόσο τρόμαξε ποὺ βουδάρθηκε. Ἦταν ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ τὰ εἶχαν στήσει ἐκεῖ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς του.

Ἡ Σαμοθράκη πέρασε· περνᾷ καὶ τ' Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ προσκυνήσαν καὶ τῆς Σαμοθράκης τοὺς Μεγάλους Θεοὺς καὶ τὸν Ἐνα Θεὸ μὲ τοὺς Ἅγίους του, οἱ ἄνθρωποι μένουν. Τοὺς βοήθησαν οἱ θεοὶ, τοὺς παραστάθηκαν σ' ἄλους τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν καὶ ζοῦν, ὡς τώρα. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν πέθανε μὲ τοὺς

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 355 φύλλο.

θεοὺς τῆς. Οἱ θεοὶ μένουν ὅσο γιὰ νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀμα τοὺς σώσουν πιά, τότε γίνονται περιττοί, φεύγουν αὐτοὶ καί, ἂν εἶναι ἀνάγκη, ἔρχονται ἄλλοι. Οἱ θεοὶ περνοῦν καὶ χάνονται σὰν τὰ εἶδωλα· οἱ ἄνθρωποι ὅμως μνησκούν. Καὶ ἀπὸ κάθε θρησκείας ρίζες δυνατώτερες εἶναι οἱ ρίζες τῆς φυλῆς.

Ποῖο εἶδος κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἔπλασε τὴ φυλὴ τέτοια ποὺ εἶναι καὶ τὴ βίασται αἰῶνες τώρα; Ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα ἀποτέλεσμα ἄλλων λόγων ποὺ δὲν τοὺς καλοξεδιאלύνει ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ θάλασσα ποὺ πλάθει τ' ἀκρογιάλια καὶ τὰ πολλὰ νησιά καὶ ποὺ χώνεται καὶ στὶς στεριεὲς τὶς ἴδιες καὶ τὶς ξεχωρίζει ἀναμεταξύ τους, φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κάποια αἰτία.

Μὲ ποιά εἶχαν νὰ κάμουν ξένα κράτη, οἱ Σαμοθρακίτες τὸν καιρὸ ποὺ ἔμεναν στὸ νησί τους οἱ Μεγάλοι Θεοὶ καὶ μὲ ποιά ἔπειτα, καὶ πῶς πάντα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους, εἶναι ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει καὶ τ' ἄλλα τὰ νησιά καὶ ὅλη τὴ φυλὴ.

Ἡ Σαμοθράκη πρὶν ἀπὸ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἦταν κράτος ξεχωριστό, μὲ πλοῖα δικὰ τῆς. Στὸν ἀντικρυνὸ γιάλδ τῆς Θράκης εἶχε δικούς της τόπους, τὴ Σάλη, τὴ Ζώνη, τὸ Σέρρειο καὶ τὴ Μεσημβρία. Ὅταν ὁ Δαρειὸς πολέμησε μὲ τοὺς Σκύθες, οἱ Σαμοθρακίτες ἀναγκάστηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχία τοῦ Μεγάλου Βασιλιά. Καὶ ὅταν πάλι ὁ Ἐέρξης κατεβαίνοντας νὰ πολεμήσῃ τὴν Ἑλλάδα περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θράκη πῆρε καὶ σαμοθρακίτικα πλοῖα ποὺ μαζὺ μὲ τὸ στόλο του χτύπησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὴ Σαλαμίνα. Ἐνα σαμοθρακίτικο μάλιστα βούλιαξε ἕνα ἀθηναῖκο πλοῖο, ἀλλὰ τότε ἕνα αἰγινήτικο βούλιαξε τὸ σαμοθρακίτικο, μὰ οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ ἦταν ἀνομιτιστές, πρόφτασαν καὶ χτυπώντας τοὺς Αἰγινήτες τοὺς πῆραν τὸ καράβι τους. Τὰ πολιτικὰ ὅμως πράγματα ἀλλάζουν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ τοὺς βούλιαξαν ἕνα πλοῖο οἱ Σαμοθρακίτες στὴ Σαλαμίνα, ἔδιωξαν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ μεγάλο ναυτικὸ τους πῆραν τὰ περισσότερα νησιά καὶ τὶς περιθαλάσσιες πολιτεῖες τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Τότε στὴν ἡγεμονία τους, δηλαδὴ στὸ κράτος τους, πῆραν καὶ τὴ Σαμοθράκη καὶ τὴν ἀνάγκασαν νὰ πληρῶνει βαρῦτατο φόρο. Οἱ Σαμοθρακίτες, γιὰ νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ βάρος αὐτὸ διόρισαν πληρεξουσίους τοὺς στὴν Ἀθήνα τὸν Ἀντιφῶντα τὸ ρήτορα κ' ἔγραψε αὐτὰς τὸ λόγο του «περὶ Σαμοθρακίων φόρου» ποὺ ἔγινε δαίγμα ρητορικῆς τέχνης στοὺς κατ' ἐπιστολὴν. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ ναυμαχία στοὺς Αἰγῶς Ποταμοὺς ἡ Σαμοθράκη πάρθηκε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ μπῆκε στὴν ἡγεμονία τους. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀνταλκίδα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους οἱ Σαμοθρακίτες. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Φιλίππου ἡ Σαμοθράκη ἔπεσε στὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων

σιμου. Τοὺς τύπους τῆς δευτέρας αὐτῆς μεμονωμένης θέλησας νὰ διαγράψω στὴν τριλογία μου αὐτῇ :
Α') Σπασμένες ψυχές,
Β') Ζωὴ ἢ Αὐτοκρατορία,
Γ') Θεάνθρωπος.
Τὸ πρῶτο ἔργο ἀρνητικὸ, τὸ δεύτερο ἀρνητικοθετικὸ, τὸ τρίτο θετικὸ.

Α') Οἱ «Σπασμένες ψυχές» εἶναι ἔργο τέλεια ἀρνητικὸ. Ὅλα τὰ πρόσωπα του εἶναι σπασμένα. Κι ὁ Ὁρέστης κ' ἡ Χρυσούλα, κι ὁ Γοργίας.
Ὁ Ὁρέστης κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ξόδεψε τὰ νιάτα του σὲ δοκιμώτικα κονταροχτυπήματα. Χιλιάδες ἰδέες, ὥραιες μὲσα στὰ βιβλία, κωμικὲς μὲσα στὴ ζωὴ, ἀεροκυματίζουν στὸ μυαλό του. Χιλιάδες μὲσα του ἰδιοτήτες, ὥραιες μὰ ἀντιφατικὲς κ' ἐπομένως ὀλέθριες, ἀναταραζόντανε ἀσυστηματοποίητες, ἀπειθάρχητες, χωρὶς καμιά κατεῦθυνση ὀρισμένη, δέροντας πότε δῶ, πότε κεῖ. Πότε τόνε ρήγναν ἀκράτητο στὸ κήρυγμα μιᾶς καινούργιας ὀρθοπείας, πότε στὸ φριχτὸ κρεβάτι μιᾶς γυναίκας, πότε στὴν ἔξταση τῶν μουσείων, πότε στὴν ἀπογοήτεψη καὶ τὸ σκεπτικισμὸ.
Δὲν ξέρεῖ ὁ Ὁρέστης μῆτε τί θέλει, μῆτε τί μπορεῖ νὰ θέλει. Πότε δὲν ἔσκυψε στὸν ἑαυτὸ του νὰ δεῖ ποιά εἶναι ἡ ἐξέχουσα ἰδιότητά του καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴ νὰ ρυθμίσει τὶς μελέτες του, τὶς πράξεις του, τὶς ἰδιότητες τὶς δευτερεύουσας, τὴ ζωὴ του δολοκλήρη.

Τίποτα τὸ ἐνίοφο, τὸ συστηματικὸ, τὸ πειθαρχημένο. Τὸν ἔδερνε μιὰ ἀναρχία τέλεια ρωμαϊκὴ. Ὅλες τοὺς οἱ ἰδιότητες εἶχε καὶ καθεμιά τὸ φιλότιμό της, ποὺ ζυγὸ κανένα ὁ τράχηλός της δὲν μπόρει νὰ ὑποφέρει :
Εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ ἐκδηλωθεῖ καὶ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἀντόρτικα, μπασιμπουζούικα, αὐτοκέφαλα. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Ὁρέστης ἐπειδὴ μῆτε τὴν ἐξωτερικὴν ζωὴ κατόρθωνε νὰ νοιώσει, μῆτε τὴν ἐσωτερικὴν κατόρθωσε νὰ διαρρυθμίσει, ἔσπασε.

Ἐσπασε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποὺ βγῆκε στὸν καθαρόν ἀέρα ὅξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο του καὶ μίλησε τόσο ὀρηκτικὰ, ὥραϊα κ' ἐπιπόλαια· ἐπιπόλαια, γιατί ἡ ζωὴ εἶναι ἄλλιως, εἶναι πῶς σκληρὴ ἢ ζωὴ καὶ πῶς ἀνυπόταχτη καὶ δὲ σκληρῶνε αὐτὴ ἔτσι εὐκόλα τὸν καταράχτη της στὰ γεωμετρικὰ, κανονικὰ αὐλάκια ποὺ τῆς χαράζει ὁ κάθε ἀνθρωπάκος.
Ρῆγχεσε ὁ Ὁρέστης ἐναντίον τῆς Πραγματικότητος, πολὺ ἀπότομα καὶ δοκιμώτικα κ' ἔσπασε. Δὲν ἔμαθε ὁ Ὁρέστης (κ' εἶναι θανάσιμη γιὰ τὸν κάθε ὀργανισμὸ αὐτῆ ἡ ἀγνοία) δὲν ἔμαθε μὲ τί τρόπο πρέπει νὰ πολεμήσῃ τὴν Πραγματικότητα καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὴ φέρνουμε στὰ νερά μας. Ἡ Πραγματικότητα εἶναι σὰν τὰ δυνατὰ κ' ἀγρία ζῶα. Ἀμα τὴ χαδέψεις λίγο, ἄμα τὴν ἀγαπήσεις, κυλιέται στὰ πόδια σου καὶ σοῦ γλείφει τὰ χέρια. Ἄν ἀντόρτικα ρηχτεῖς καταπάνω της, τὸ ζύλινο κοντάρι σου σπᾷ, κι ἔχει μόνον δὲν κατορθώνει τίποτα, μὰ καὶ μπορεῖ μ' ἕνα κίνημα τοῦ χοντρότατου χεριοῦ της νὰ σὲ κάμει χίλια κομμάτια.
Χρειάζεται πανουργία καὶ τέχνη, χρειάζεται λοξοδρομία

καὶ μαργιολία, γυναικῆσιο χᾶδι, γατήσιο βᾶδιμα, κρεβάτι Δαλιὰδες γιὰ νὰ τὴ σκληρώσουμε, τὴν Πραγματικότητα. Ὁ σκοπὸς μας καὶ σκοπὸς λιονταριοῦ ἂν εἶναι, ὅπως εἶτανε τοῦ Ὁρέστη, τὸ περπάτημά μας ὅμως πρέπει πάντα νὰ εἶναι περπάτημα ἀλεπούς.
Τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔξερε ὁ Ὁρέστης κ' ἔσπασε. Ἄν τᾶξερε, θὰ μίχραινε λίγο τὶς ἀτέλειες ὀρμῆς του καὶ θὰ μεγάλωνε πολὺ τὰ πεταλοδίστικα φτερά του καὶ θὰ ἔρχεταν σὲ μιὰ ὥραϊα Ἑλληνικὴ ἁρμονία καὶ ὄξερσε τότε καὶ τί νὰ ζητᾷ καὶ πῶς νὰ τὸ ζητᾷ. Καὶ δὲ θὰ φώναζε καὶ δὲ θὰ καυχότανε ἔτσι, περιφρονώντας τόσο κωμικὰ κ' ὑπέροχα τὸ χῶμα, τὸ ἅγιο χῶμα ποὺ πατοῦμε.

Οἱ ἀνίκανοι πάντα φωνάζουν καὶ καυχιοῦνται. Οἱ δυνατοὶ σωπαίνουσι καὶ προχωροῦν.
Ἡ Χρυσούλα πάλι ἀπὸ τὶς γυναῖκες τὶς εὐγενεῖς κ' εὐκολόσπαστες, ποὺ στὶς φλέβες τους δὲν τρέχει αἷμα, γάλα μόνον καὶ ροδόσταμα. Εἶναι τόσο ἀρρωστικὰ λεπτὴ ποὺ δὲν μπορεῖ, τῆς εἶναι ἀδύνατο πολὺν καιρὸ νὰ ὑποφέρει τὸ θύεσταιο θέαμα τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχει θέληση, δὲν ἔχει νεῦρα, δὲν ἔχει ἐγῶ. Ἡ πολλὴ τῆς καλοσύνη τὴν εἶχε ἀφοπλίσει ἀπ' ὅλα τὰ ὄπλα, ἔχει μόνον τὰ ἐπιθετικὰ μὰ καὶ τ' ἀμυντικὰ ποὺ χωρὶς αὐτὰ σκοτωνόμαστε στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι γυναίκα, εἶναι λουλούδι. Εἶναι ἕνα κρινάκι τῆς ἀμμουδιάς ποὺ λίγο νὰ τοῦ σιμώσῃς, ὅλα του τὰ φυλλαράκια ἀρχίζουν καὶ τρέμουσι κι ἄμα τὸ πιάσεις ἀπὸ τὸ λίκι δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ λυγίζει. Ἔτσι κ' ἡ Χρυσούλα. Λυγίζει σκλάβια